

Det färgglada mörkret

En granskning av innehållet i Stockholm Pride
och dess konsekvenser för folkhälsan

Bengt Malmgren
Therése Ewert
Lars-Göran Sundberg

CLAPHAMINSTITUTET
Rapport 2:2018

Innehåll

Förord	3
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Tidigare forskning.....	5
1.3 Rapportens syfte	6
1.4 Material och metod.....	7
2. Resultatdel: Kvantitativ undersökning, statistik och analys	9
2.1 Positivt laddade begrepp.....	9
2.2 Förhållandet ljus kontra mörker.....	11
2.3 Kärlek eller sex i fokus?	11
2.4 Begrepp med fokus på individ kontra gemenskap.....	13
2.5 Negativt laddade begrepp.....	14
3. Hälsoläget i Sverige – nulägesbeskrivning	19
3.1 Psykisk ohälsa.....	19
3.2 Droger.....	21
3.3 Självska debeteende	23
3.4 Sexuella övergrepp.....	26
3.5 Prostitution	26
4. Hur relaterar Prides innehåll till folkhälsoaspekten?	28
4.1 Vad är Prides budskap?.....	28
4.2 Hur bör vi se på Prides ideologi och roll i samhället idag?	30
5. Slutanalys	33
Källförteckning	35
Appendix: Sammanställning av kategorisering och den kvantitativa undersökningen ..	38

Det färgglada mörkret Rapport 2:2018

© Claphaminstitutet 2018

Produktion ADD Reklambyrå AB

ISBN 978-91-88163-10-3

Tryck: Stema Print, Forserum 2018

www.claphaminstitutet.se

info@clapham.se

Bild förstasidan: Skärmlapp från sökfunktionen på webbplatsen stockholmpride.org

Om rapportförfattarna

Bengt Malmgren är läkare med psykiatri som specialitet.

Therése Ewert är lärare, teol kand och samtalsterapeut.

Lars-Göran Sundberg är fil dr i teologi med inriktning
själavård/religionspsykologi.

Förord

Varje sommar står Stockholm Pride som ett självklart centrum i medierapportering, och allmän uppslutning i samhället. Sommaren 2018 kan vi förvänta oss ett ännu starkare pådrag, då EuroPride kommer till Sverige, och Pridefestivalerna i Stockholm och Göteborg har för avsikt att binda samman hela landet i ett enda stort Prideevent från 27 juli till 19 augusti. Utifrån detta finns det en än större anledning att ge detta fenomen en ordentlig genomlysning, så att var och en kan ha möjlighet att ta ställning till Pride.

Pridefestivalen har givits en enormt stor plats i det svenska samhället. Ändå har festivalen nästan helt undkommit en saklig granskning av sitt innehåll. Denna rapport utgör en genomlysning av innehållet i Stockholm Pride 2017, gjord utifrån sökfunktionen på arrangörernas webbplats, och vägd mot folkhälsosituationen i Sverige idag.

Vi hade på förhand antagit att Pridefestivalen skulle vara en smältdegel av röster och uttryckssätt, där tal om alla människors lika värde varvades med explicita sexuella uttryck. Men den föranningen visade sig vara alltför positiv. Resultatet är entydigt: mediebilderna av Pride som en festival för ljus, glädje och människovärde är falsk. Innehållet har tvärtom ett tydligt fokus på inslag som är djupt destruktiva för folkhälsan.

Ingen människa ska behöva förföljas eller diskrimineras på någon grund, inte heller sexuell läggning. Detta är en självklarhet för oss som arbetat med denna rapport, och om Pride hade haft detta som sitt fokus hade festivalen kunnat ha ett existensberättigande. Men när människovärde visar sig vara ett helt frånvarande tema i Pride, och festivalens fokus istället motverkar detta, har Pride förverkat sin legitimitet.

Den här granskningen är också ett tillfälle att utmana arrangörer, medverkande och andra okritiska hyllningsröster. Allt innehåll i denna rapport har funnits öppet att ta del av för alla. Ändå har den kritiska granskningen uteblivit, eller också har kritiken lämnats till extrema eller våldsbejakande krafter. Denna brist på öppet samtal är ett svaghetstecken i dagens Sverige, och denna rapport är ett steg som vill öppna för en saklig granskning av Pride och de grupper som driver arrangemanget.

Maj 2018

Per Ewert, redaktör & research

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Den rörelse som gett upphov till Stockholm Pride och andra liknande arrangemang förkunnar sitt ursprung i upplopp efter en polisrazzia mot gaybaren Stonewall i New York 1969.¹ Efter detta började demonstrationer hållas på flera platser i USA, dock under mer lösa former. 1981 skapades en amerikansk paraplyorganisation för Pridemarscher, som 1985 omformades till en internationell organisation. 1992 inleddes det ambulanderande arrangemanget Europride, som varje år hålls i någon europeisk storstad. I år 2018 är turen kommen till Stockholm.

I spåren efter Stonewallupploppen radikaliseras även den tidigare undanskymda svenska organisationen RFSL. 1971 hölls demonstrationer under parollen "Gay Power" i Örebro, men de aktiva demonstrationerna tystnade där efter under ett flertal år. Parallellt växte inom den radikala vänsterrörelsen fram grupperingar för homosexuella män och kvinnor. Den politiska aktivismen gjorde att medlemmarna blev alltmer vana vid politiskt påverkansarbete, och 1977 anordnade RFSL Stockholm, RFSU, Lesbisk Front och Homosexuella Socialister "Homosexuella frigörelsedagen" i Stockholm, ett arrangemang med demonstration och kringarrangemang som skulle bli årligen återkommande och med tiden utvecklas till det som idag är Stockholm Pride.

1978 skapade gayaktivisten Gilbert Baker också den första regnbågsflaggan, som snart blev en vanlig symbol i Pridesammanhang. Hans avsikt var inte – så som ofta hävdas – att flaggan främst skulle vara en symbol för alla människors lika värde. Målet var istället att skapa en tydlig symbol just för gayrörelsen: "We are a people, a tribe if you will. And flags are about proclaiming power, so it's very appropriate."²

Under 1980- och 1990-talet hade Homosexuella frigörelsedagarna ett mer avgränsat fokus enbart på homosexualitet, men från 1998, då Europride arrangerades i Stockholm breddades anslaget till de grupper som av arrangörerna benämns hbtq: homo- och bisexuella, trans- och queerpersoner, och till en allt starkare normkritisk agenda. Det senaste decenniet har antalet Pridearrangemang ökat starkt, och sådana hålls numera i omkring 50 städer årligen.

Ett av de mest iögonenfallande inslagen i Stockholm Pride är det så kallade "kinkykvarteret" som erbjuder praktiker av mer explicit sexuell och starkt normbrytande natur, ofta med våldsamma och sadistiska inslag. Här återfinns

1 Sakuppgifter i denna bakgrundsteckning är där inte annat anges hämtade ur Magnus Wennerhag (2017) "Pride anländer till Sverige: En resa i två etapper" i Filip Wijkström, Marta Reuter & Abbas Emami (red.), *Civilsamhället i det transnationella rummet* (s 35-61). Stockholm: European Civil Society Press <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1076912/FULLTEXT01.pdf>

2 Ana Swanson "How the rainbow became the symbol of gay pride" *The Independent* 30 juni 2015 <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/how-the-rainbow-became-the-symbol-of-gay-pride-10356350.html>

också flera av de situationer som i denna undersökning framstår som mest problematiska ur folkhälsosynpunkt.

Stockholm Pride vänder sig till alla de undergrupper som ingår i paraplybegreppet hbt – en beteckning som idag normalt kompletterats med tillägget q som i queer. Detta tillägg är på flera sätt problematiskt, då det ställer en ideologisk hållning som starkt ifrågasätter normer, kön och andra fasta ramar parallellt med förkortningar som uttrycker personlig läggning och identitet. I denna rapport kommer vi därför i normalfallet att använda begreppet hbt, förutom när andra begrepp används i källorna.

Den arrangerande föreningen Stockholm Pride beskriver idag att de ”arbetar för att stärka hbtq-personers livssituation och rättigheter, föreningens strävan är att synliggöra heteronormen och hbtq-personer i samhället i stort.”³ Vad utmärker då detta arbete och denna strävan i ett större sammanhang? Sociologen Magnus Wennerhag beskriver Priderörelsen som en del av samma mönster som andra sociala proteströrelser – en rörelse med strävan efter samhällsförändring, ”genom påverkan av beslutsfattare eller genom att man förändrar samhällets allmänna värderingar”, ett arbete som tar lång tid och ”präglas av aktivisters trägna arbete med att kampanja för sina idéer och vinna allierade bland mer mäktiga och inflytelserika samhällsaktörer som exempelvis politiska partier, etablerade organisationer och myndigheter”.⁴

Just kopplingen att vinna allierade bland politiker, myndigheter och liknande organisationer är något som tydligt utmärker Stockholm Pride. Detta gäller dels genom det stora inslaget av politiker som själva går i det demonstrationståg som är avsett att påverka politiker, men också genom att stora statliga myndigheter står som medarrangörer, och måste därmed betraktas som medavsändare till det samlade innehållet under Prideveckan.

1.2 Tidigare forskning

Trots att Pride idag är en så tongivande del i det offentliga Sverige har anmärkningsvärt få forskningsstudier gjorts på Priderörelsen i vårt land. Några arbeten undersöker hur Priderörelsen växt fram historiskt, och hur Pridefestivalen har påverkat städers besöksnäring. En studie från Göteborgs Universitet undersöker hur storstäder lyfter fram Pride och andra fenomen med fokus på homosexualitet på sina webbsidor för att ge en bild av öppenhet.⁵

I övrigt finns det gott om studier som undersöker företeelser i samhället utifrån hela det spektrum som ryms under hbtq-paraplyet. Vi har däremot inte funnit några egentliga analyser av innehållet i själva Pridefestivalen. Den vänsterinriktade tidskriften Landets Fria refererar till att genusforskaren

3 Stockholm Prides officiella webbplats, <http://www.stockholmpride.org/foreningen/om/>

4 Wennerhag, s 37

5 Nanna Gillberg & Petra Adolfsson Proud to Be Pride: A Discourse Analysis of the Presentation of Diversity on City Websites Gothenburg Research Institute, GRI-rapport 2014:2 https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/35389/1/gupea_2077_35389_1.pdf

Anna Olovsson Lööf 2015 arbetade med en studie med titeln "Pride against prejudice? Everyday experiences of Pride events in rural Sweden". Ingen sådan studie har dock till dags dato publicerats. I intervjun nämner forskaren dock att en slutsats hon dragit är "att pride inte alltid är något som har särskilt mycket med hbtq-rörelsen att göra". Artikeln refererar också till tidigare forskning om att städer gärna använder Pridearrangemang som ett sätt att visa sig öppna och moderna.⁶

Abby Petersen, Mattias Wahlström och Magnus Wennerhag har gjort en sociologisk studie i sex länder av de personer som deltar i Prideparaden. Denna visar att det politiska vänsterperspektivet dominerar klart, inte minst i Sverige, där 85 % av deltagarna sympatiserar med Miljöpartiet, Feministiskt initiativ, Vänsterpartiet eller Socialdemokraterna. Detta tyder på att den vänster-radikala inriktning som präglade 1970-talets homorörelse finns kvar även i dagens arrangemang. Studien visar också en mycket tydlig överrepresentation av akademiskt utbildade personer. Författarnas slutsats är att deltagarna i Prideparaden är "overwhelmingly from the middle strata, highly educated, young, and are politically left oriented".⁷

Ståndpunkten att Prideparaden främst skulle vara en plats för de förtryckta och marginaliserade saknar sålunda stöd i forskningen. Snarare gäller motsatsen. Artikelförfattarna sammanfattar själva tåget som en demonstration med personer som visserligen tar strid för grupper som de anser förtryckta, men precis som i fallet med andra liknande demonstrationer blir de i praktiken en arena för de redan privilegierade, de som är "rich in political resources and confident in their political capabilities".⁸ Inga egentliga studier har dock gjorts på vad Stockholm Pride egentligen förmedlar i sitt programutbud. Det är inte självklart vad som är huvudorsaken till att detta område tycks ha förbisetts bland forskare och journalister, men givet Prides stora genomslag i samhälle, politik och media är bristen på sådana studier minst sagt förvånande. Det är på det här området som denna rapport kan fylla en funktion.

1.3 Rapportens syfte

Syftet med denna rapport är att sammanställa och analysera innehållet i Stockholm Pride, och ställa detta i ett folkhälsoperspektiv, för att därefter landa i en normativ diskussion kring vilken inverkan Stockholm Pride kan antas ha på folkhälsan i Sverige och hur samhället bör ställa sig till innehållet i Prideveckan.

6 Koko Molander "Genusforskare följer i svenska priderörelsens spår" Landets Fria 6/2 2016 <http://www.landetsfria.se/artikel/121679>

7 Abby Peterson, Mattias Wahlström, Magnus Wennerhag "'Normalized' Pride? Pride parade participants in six European countries" *Sexualities* August 2017 <https://doi.org/10.1177/1363460717715032>

8 Ibid.

1.4 Material och metod

Den huvudsakliga undersökningen i denna rapport utgörs av en granskning av programmet för Stockholm Pride 2017. Det är i första hand en kvantitativ studie, genomförd utifrån specifika sökord eller sökfraser i sökfunktionen på arrangemangets officiella webbplats stockholmpride.org.

Sökfunktionen på den officiella webbplatsen tar med samtliga arrangemang i det officiella Prideprogrammet, oavsett om de arrangeras av Stockholm Pride eller RFSL, andra mindre närstående organisationer eller utomstående samhällsinstanser eller sponsrande företag. I och med den stora mängden arrangemang under Prideveckan ger en sådan sökning en bred överblick av det samlade innehållet i Pride. Arrangemang som utspelas under Prideveckan men som inte står med i det officiella programmet har inte räknats med, även i de fall dessa kanske har samlat fler besökare än de officiella programpunkterna. Detta helt enkelt eftersom dessa arrangemang inte är sökbara i den officiella programdatabasen.

Metodiskt har vi i denna rapport gjort så att vi har valt ut ett antal sökord i olika kategorier för att undersöka deras förekomst i Prideprogrammet, och i vilken kontext de förekommer. För att ge en allsidig belysning av Pride har vi dels undersökt förekomsten av ord med en generellt sett positiv laddning, såsom relation, ansvar och mänskliga rättigheter. Där ord har flera avledningar har vi sökt på trunkerade ord, så som ömsesidig*, vilket har täckt in träff både på ömsesidig och substantivet ömsesidighet.

Vi har också sökt på begreppspar - ibland motsatta, ibland mer jämbördiga - för att se i vilken mån det går att konstatera en bild av vilken av sidorna som Pride främst betonar. Dessa begreppspar är: ljus och mörker, kärlek och sex, och sist begrepp med fokus på antingen individ eller gemenskap.

I alla ovanstående sökord har vi undersökt dels hur ofta begreppet förekommer i Prideprogrammet, men därutöver också i vilket sammanhang begreppet förekommer, och har då delat in träffarna i positivt, neutralt respektive negativt. Det som avgör i vilken kategori ett sökord placeras är dels om det tydligt benämns som positivt eller negativt, eller om det omnämns i en kontext som normalt anses positiv eller negativ. I de fall varken benämningen eller kontexten är tydligt positiv eller negativ har sökordet klassats som neutralt.

I den sista sökordskategorin - negativt laddade begrepp, återfinns begrepp som i princip alltid förstås som negativt i samhället, såsom ohälsa, våld och smärta. Här ingår också fenomen som i Pridevärlden kan användas i positiva ordalag, men som i övriga samhället betraktas på ett negativt sätt, såsom dominans/underordning eller droger.

Under denna sista rubrik passar den tidigare kategoriseringen inte lika väl som i tidigare sökord. Eftersom det huvudsakligen handlar om generellt sett negativa begrepp har vi därför under denna rubrik istället valt kategorierna bejakande, accepterande eller lösningsorienterade.

Under samtliga rubriker har vi valt ut sökord som antingen är ofta förekommande i Prideprogrammet, eller som har hög relevans i det offentliga samtalet. Slutligen har vi också valt ut ett antal begrepp som visserligen är frekventa i samhällsdebatten och som kunde antas förekomma under Pride, men där begreppen antingen inte förekommer alls, eller gör det under annat namn än vad som normalt används i samhället.

Under samtliga rubriker har vi valt att räkna antalet *relevanta* träffar, vilket innebär exempelvis att under sökordet "ljus" har formuleringar räknats bort när det exempelvis är en teaterföreställning där någon sköter ljuset, och under sökordet "njut" har träffar valts bort när det är en sponsor som hälsar välkomna att njuta av god mat eller bra musik. Endast träffar som kan anses ha en direkt koppling till programpunkternas innehåll eller budskap har räknats med i sammanställningen.

Efter denna kvantitativa genomgång följer en kvalitativ sammanfattning, där vi exemplifierar vilka typer av arrangemang, innehåll eller kontexter där sökorden förekommer och gör en analys av detta. På några för allmänheten mer okända områden ger vi här även en bredare bakgrundsbild av var och hur fenomen förekommer som kanske enbart omnämns mycket kort i Prideprogrammet.

Slutligen kopplar vi så samman studiens resultat med ett folkhälsoperspektiv – hur den fysiska och framför allt psykiska ohälsan ser ut i Sverige, och i vilken mån och i så fall på vilket sätt som innehållet i Pride kan antas ha inverkan på folkhälsosituationen.

2. Resultatdel:

Kvantitativ undersökning, statistik och analys

2.1 Positivt laddade begrepp

Sökord	Relevanta träffar	Positiva	Neutrala	Negativ
Ansvar	2		2	
Norm	38		14	24
Relation	18	2	9	7
Moral	4			4
Fostra	1		1	
Mänskliga rättigheter	4		4	
Människovärde	0			

Ansvar

Ordet "ansvar" får endast två relevanta träffar, och då i helt neutrala sammanhang, som exempelvis frågeställningen "Vem tar ansvar för hbtq-personer". När det gäller relationer och människors ansvar för varandra förekommer begreppet ansvar inte i någon enda programpunkt.

Norm

Begreppet "norm" har en stor vikt under Prideveckan. Det finns dock inte ett enda tillfälle där ordet kan anses diskuteras med nyfikenhet eller intresse av att koppla till etablerade normer i Sverige eller andra platser. 14 arrangemang nämner själva begreppet i förhållandevis neutrala ordalag, men sammanhanget gör det i de fallen uppenbart att normer tillhör en svunnen tid, eller är något som behöver brytas ner. I ett seminarium om "HBTQ, normer och försvar" medverkar en försvarsanställd som presenteras som "transaktivist", vilket indikerar på vilket sätt seminariet relaterar till normer. Ett föredrag om sexualitetsnormer 1980-talets bastuklubbar belyser på liknande sätt fenomenet utifrån en "queerhistorisk tolkning".

Desto fler är de arrangemang som på olika sätt tydligt visar att besökarnas förhållningssätt till normer är att dessa ska brytas. Det handlar om normkritik, ifrågasättande av normer – speciellt då sådana normer som anses vara på något sätt traditionella.

Två seminarier bär rubriker som vid första anblick tycks problematisera detta annars så totala hyllande av normkritik, som Lärarnas Riksförbunds "Släpp normkritiken". Men vid närmare påseende visar det sig att dessa två tvärtom argumenterar för en ännu mer förstärkt normkritik; hos Lärarnas Riksförbund formulerat som "att detta bör ingå i alla ämnen, hela tiden".

Relation

Ordet relation får anses vara ett generellt positivt laddat begrepp. I Prideprogrammet har ordet dock inte alls samma positiva laddning. Kategoriseringen

av just detta begrepp är dock inte lika entydig som i andra fall. Några exempel: Flera programpunkter handlar om relationsanarki, viljan att bryta upp och leva helt frikopplad från fasta relationer, och där romantiska relationer ifrågasätts. Dessa har kategoriserats som negativa. Texter av typen "fria relationer ur ett existentiellt perspektiv handlar att själv välja hur du vill leva" har kategoriserats som neutrala. Arrangemang som lyfter fram relationer som något positivt eller värt att vårda är däremot ytterst sällsynta i programmet. "Någon (du?) blir coachad i en personlig fråga som rör relationer i någon form" är en av endast två träffar som kategoriserats som positiv.

I det här sammanhanget kan också konstateras att ett av ytterst få inslag under Prideveckan som står bokfört som "Inställt" är "Fråga psykologen", ett inslag som annars skulle ha platsat under kategorin positiv. Här hade besökarna haft möjlighet att träffa en legitimerad psykolog och dela sina frågor och utmaningar i liv och relation. Men den programpunkten fick alltså av okänd anledning utgå ur programmet.

Moral

Moral är ett begrepp som vi tolkar som generellt positivt i samhället. I Prideprogrammet är begreppet dock omnämnt som något uteslutande negativt. Fyra programpunkter talar mycket kritiskt om "80-talets moralpanik". Andra vill hjälpa besökarna att leva "utan krav på (...) moralisering". Pride ger dock ingen hjälp för den som vill verka för en hållbar relations- eller sexualmoral. Moral beskrivs tvärtom som något i sig negativt och värt att motarbeta.

Fostr

Vi ville också undersöka i vilken mån Pride tar upp att fostra barn eller kultur i positiv eller negativ bemärkelse. Detta begrepp (även sökt via trunkering) förekommer dock bara vid ett tillfälle, och då indirekt i ett teaterdrama om homosexuella relationer och en dotter med självskadebeteende. Nära denna rubrik ligger dock även begreppet lydnad, som används i ett seminarium, men då med tydligt negativ inställning. De relationsanarkistiska arrangörerna vill helt avskaffa allt som ryms under begrepp som: "Regler och krav och verktyg för lydnad"

Mänskliga rättigheter

Antalet arrangemang som direkt eller indirekt handlar om mänskliga rättigheter är oväntat få under Pride, givet den profilering som festivalen fått i det offentliga samtalet. Fyra arrangemang hänvisar på något sätt till mänskliga rättigheter och hur de är hotade i världen. På ett arrangemang svarar politiker på frågor om mänskliga rättigheter, "med extra fokus på hbtq". Dessa arrangemang kategoriseras som neutrala.

Det arrangemang som sticker ut mest är ett som hålls av prostituerade. Seminariet motiveras med att flera nyckelpersoner bakom Pride var "queera rasifierade sexarbetare". (Konsekvent använder seminariet det eufemistiska

begreppet "sexarbete", vilket också gör att sökningar på prostitution i denna rapport försvårats.) Under denna beskrivning talar de prostituerade om sina mänskliga rättigheter på ett sätt som inte framställer mänskliga rättigheter i en självklart positiv kontext, men däremot med en uteslutande positiv bild av prostitution.

Människovärde

I debatten kring Pride förkunnas ofta att arrangemanget handlar om alla människors lika värde. Detta begrepp får dock noll träffar vid en sökning. Även när sökningen utökades till den ofta använda nyckelfrasen "alla människors lika värde" gav sökfrasen inte en enda träff. Arbete för människovärde och alla människors lika värde kan därmed beskrivas som icke-existerande i Prides programbeskrivning.

2.2 Förhållandet ljus kontra mörker

Sökord	Relevanta träffar	Positiva	Neutrala	Negativ
Ljus	0			
Mörker	4	2	2	

Ljus

Prideprogrammet innehåller inga programpunkter där "ljus" i någon form exemplifieras eller lyfts fram som inspiration eller liknande. (Undantag är rent praktiska pålysningar om vem som håller i ljussättning på teaterarrangemang och liknande.) Ljus är inget tema som förekommer som sökord i Pridedefestivalen.

Mörk*

Begreppet mörker är däremot klart mer påtagligt under Prideveckan. Användningar av ord som "mörk röst" et cetera har inte räknats med i sammanställningen. Mörker som koncept förekommer dock flera gånger, speciellt i teaterpjäser, där huvudpersonerna går in i olika typer av mörker. Även i andra arrangemang under veckan finns mörkret som ett uttalat tema, tydligast uttryckt hos en nattklubb med namnet "Klubb Lilla Döden".

Inte i något av arrangemangen används mörkret i sammanhang som kan anses entydigt negativt. I två fall, som i inbjudan till nattklubben ovan, måste "mörker" anses vara beskrivet som något positivt.

2.3 Kärlek eller sex i fokus?

Sökord	Relevanta träffar	Positiva	Neutrala	Negativ
Kärlek	33	15	8	8
Sex	64	42	20	2

Kärlek

En del i vår granskning av Stockholm Pride handlar om huruvida festivalen huvudsakligen handlar om kärlek eller om sex. En jämförelse mellan dessa

båda begrepp ger vid handen 33 relevanta träffar på begreppet "kärlek", där cirka hälften bör beskrivas som positiva. Noteras kan dock att bland dessa utgörs drygt hälften (8 av 15) inte av arrangörer från hbt-kretsen, utan av externa sponsorer som hotell, flygbolag med mera som sponsrar veckan och ur det perspektivet använder starkt positivt laddade ord som "fokus på kärlek, skönt häng och gemensam glädje".

Andra omnämmanden kategoriseras som neutrala, exempelvis två filmer som visserligen i sig kan uppfattas som negativa, men där själva ordet kärlek framstår i neutral kontext. En av dessa handlar om en grupp hbtq-personer, vilka beskrivs som "osannolika 'gang-bangers'" som "kämpar i en värld som visar lite till ingen kärlek till dem". En annan film är en "queer hårdhänt berättelse om två icke-binära ungdomar" där kärlek är ett av flera nyckelord.

Ett återkommande arrangemang med rep i Kinkykvarteret använder begreppet kärlek på ett ovanligt sätt. Inslaget beskrivs som en blandning av "ömhet och sadism" som kan vara "strikt teknisk, smekande kärleksfull eller bara... helt underbar...". Arrangören använder i det här fallet begreppet kärlek sida vid sida med uttalad sadism, en kontext som rimligen måste betraktas som negativ.

Sex

Sex är däremot ett mycket frekvent förekommande tema. Här har vi endast räknat de arrangemang som handlar rent konkret om sex. Träffar som främst behandlar olika typer av läggning och identitet, såsom homosexualitet, heterosexualitet, pansexualitet och andra förekommande varianter har inte räknats in under den här rubriken. Även med dessa träffar borträknade är sex ett dubbelt så stort ämne som kärlek (extrema sponsorerers arrangemang med ordet "kärlek" i beskrivningen inräknade).

Ett antal inslag under denna rubrik kan placeras under kategorin neutral, exempelvis seminarier om sexualundervisning i skolan. Huvuddelen av de uttryckligen sexuellt relaterade programpunkterna beskrivs i positiva ordalag, även om själva innehållet kan betraktas som kontroversiellt. Under denna kategori finner besökaren en föreställning om "att knulla för världsfreden", "snuskbingo", eller "en workshop om sexleksaker för kuk och anal". Man finner också konkreta förslag om "Hur kan jag knulla hett, vilt och intensivt med vilka jag vill när jag vill utan att vara orolig för könssjukdomar". Under rubriken "Storleken har betydelse" diskuteras rent fysiska företräden utifrån förutsättningen: "Kukar och kukstorlekar är onekligen i fokus för många dejtande bögar och inte minst appar som Grindr". Andra seminarier erbjuder "erotiska rollspel med djuriska teman (...) Finns även tillfälle att titta på och testa djuriska accessoarer", eller frågar "Vilken dildo ger bäst utdelning?"

Dessa programinslag som faller under kategorin positiv har alltså ganska genomgående ett explicit fokus på det rent fysiska, och kopplingar till relation eller djupare former av mänsklig gemenskap saknas i princip helt.

Mycket få programpunkter tar upp inslag i den mänskliga sexualiteten som kan anses negativa. De få exempel som vi väljer att sortera som negativa är exempelvis en spelfilm där ett av många inslag utgörs av personer som blir våldtagna.

2.4 Begrepp med fokus på individ kontra gemenskap

Sökord	Relevanta träffar	Positiva	Neutrala	Negativ
Njut*	10	1	9	
Ego*	1	1		
Anarki	7	7		
Gemenskap	6	1	5	
Ömsesidig	3	1	2	
Överlåt*	0			

Njut*

Vid en sökning av olika varianter av orden njuta, njutning och liknande blev utfallet annorlunda än vi väntat oss. Antalet programpunkter där ordet har någon koppling till sexualitet (inslag med "njut av musiken" etc räknades inte med) var tio stycken, men även ett så tydligt positivt laddat ord som njutning förekom främst i sammanhang med våld och smärta. Det enda tydligt positivt laddade omnämnandet förekommer i ett seminarium om sexleksaker för homosexuella män. Samtliga övriga inslag återfinns i samband med BDSM och sadism, företeelser som måste anses som negativa i grunden. Samtidigt är det noterbart att dessa företeelser inte beskrivs i programmet på ett direkt negativt sätt, utan framstår för besökaren som något lockande och eftersträvarsvärt, varför dessa exempel på njutning får kategoriseras som neutrala.

Ego*

Pride har åtminstone ett seminarium som tar sitt uttryckliga centrum i egot. Här tar man upp teman som egocentrism och egotism (ett uttryck för en önskan att vara alltings centrum, utan omsorg eller kärlek till andra). Beskrivningen av dessa fenomen är dock positiv, snarare än ifrågasättande. Målet är att "leva som vi själv vill utan skam, skuld, förbittring (resentment), men också utan krav på andra människor och moralisering". Det arrangemang som lyfter detta tema bär titeln "Relationsanarki – relationer utan regler", vilket för oss över till nästa rubrik.

Anarki

Ett återkommande tema på Pride är en anarkistisk, regellös relationssyn där den enskilde står helt fri från alla band och uppmantras att söka sexuella kontakter helt utan åtaganden. Detta sker ofta i anslutning till en så kallad "polyamorös" grundsyn. Det bejakande i denna grundsyn uttrycks exempelvis

i inbjudan till ett evenemang: "Kom som du är och var flersam!" Arrangörerna bjuder också in till samtal om relationsanarki, men uttrycker att de vill sprida "våra förhoppningar" för framtiden, vilket även det uttrycker ett bejakande av anarkismen. Samtliga programpunkter om anarki kan således kategoriseras som positiva.

Gemenskap

Fem träffar handlar i neutrala ordalag om en historisk utställning om "manlig gemenskap" under 1800-talet. Endast en programpunkt nämner ordet gemenskap i nutida kontext som något positivt. I övrigt är detta tema helt frånvarande i Prideprogrammet.

Ömsesidighet

Utifrån det offentliga samtalet om relationer kunde man anta att ömsesidighet vore ett vanligt tema i Pridesammanhang, men så är inte fallet. Ett av de få tillfällen det nämns, något i förbigående, är i ett "kul och allvar"-tema hos RFSL Ungdom, som tar sin utgångspunkt i den så kallade "Het gaykille"-appen Grindr. I anslutning till detta begrepp kan också noteras att ord som "överlåtelse" eller begrepp från samma ordstam inte heller återfinns i programmet över huvud taget.

2.5 Negativt laddade begrepp

Sökord	Relevanta träffar	Bejakande	Konstaterande	Lösningsorienterade
Ohälsa	8		6	2
Dominans	10	10		
BDSM	21	20	1	
Våld	10	2	6	2
Smärta	2	2		
Droger	3	3		
Pervers	2	2		
Prostitution	Flertal	Samtliga		

Ohälsa

Ohälsa – både fysisk och psykisk – är ett problem i dagens samhälle, och därmed också ett tema som man kunde förvänta sig att finna i Prideprogrammet. Här finner vi ett politiskt parti som ordnar ett seminarium vilket – åtminstone i inbjudan – kan förmodas ge en saklig beskrivning av ohälsan bland dem som identifierar sig som transpersoner, och har som mål att minska den ohälsan.

Flera seminarier skildrar helt enkelt ohälsa och självskadebeteende hos enskilda personer som beskriver sig som exempelvis "poly, ickebinär och pansexuell". Inbjudan ger dock ingen analys av tänkbar orsak eller lösningsförslag.

När RFSL själva ordnar seminarier på tema ohälsa slår de däremot redan i förhandsinformationen fast att det som skapar ohälsa hos hbtq-personer uteslutande är "långvarig och allvarlig stress till följd av diskriminering". På ett annat seminarium skriver de att "vi vet" att psykisk ohälsa avhjälps av att personer blir "bekräftade i sin hbtq-identitet". Ytterligare en annan arrangör slår fast att orsaken till psykisk ohälsa är "den stress det innebär att leva utanför normen". Här konstaterar man orsaker och i viss mån lösningsförslag. Båda dessa ligger dock till hundra procent inom den egna ideologin, och inget seminarium tycks diskutera lösningsförslag som ens indirekt problematiserar den ideologi och det innehåll som erbjuds exempelvis inom Pride.

Dominans

I Pridesammanhang återkommer inslag under benämningen "dominans", här i betydelsen där en starkare part försätter en annan svagare i en maktlös situation, i syfte att ge en sexuell kick. Samtliga sådana inslag med denna fysiska inriktning under Prideveckan ges tydligt bejakande beskrivningar: "Vilka tillstånd är det som får det att pirra på rätt ställen och hur kan vi genom dominanshandlingar framkalla dem under lek. Hjälploshet, maktlöshet och utsatt-het i praktiken i en diskussion mellan en dominatrix och en undergiven med praktiska exempel för de nyfikna." Mer om vilka konsekvenserna kan bli av en sådan inställning till sådana situationer återkommer vi till i folkhälsoavsnittet nedan.

BDSM

Förkortningen BDSM (en förkortning för bondage och disciplin, dominans och underkastelse samt sadism och masochism) är en tämligen vanlig företeelse under Pride. Andra liknande våldsamma aktiviteter är flogging – piskning. Även zoofili – attraktion av och sex med djur – finns som teman under dessa seminarier.

Informationen till besökare ger exempel på vad besökaren kan vänta sig helt öppet på Östermalms Idrottsplats under dagtid. "Club Sade låter alla nyfikna prova på lite smisk och pisk under hela festivalen! Eller varför inte ta en liten time-out och sitta i en bur en stund? Känna på hur det är att stå uppspädd på ett S:t Andrews kors?"

Endast ett seminarium konstaterar att BDSM får konsekvenser. Men skrivningen att seminariet inte tar ställning till om BDSM orsakar psykisk hälsa eller psykisk ohälsa gör att detta seminarium bör kategoriseras som konstaterande, men det saknar förslag till djupare analys eller lösning. I övrigt är beskrivningarna till allt det som inryms under BDSM-rubriken genomgående bejakande.

Våld

Det finns ett antal programpunkter under Prideveckan som tar upp temat våld, framför allt i samkönade relationer. Viss tendens till lösningsorientering

finns på några håll. Ett politiskt parti söker lösningar på hedersrelaterat våld, och ett annat frågar retoriskt: "När kommer vi på allvar börja tala om våld i samkönade relationer?"

Men det finns också programpunkter som med emfas bejakar våld, i likhet med punkterna dominans och BDSM här ovan. Ett inslag under veckan bygger "ett scenario där en av parterna vill bli kuvad trots motstånd, där förutsättningarna gällande storlek, teknik och styrka inte är jämbördiga" med målet "att ge bägge partner den upplevelse som dom trånar efter utan att leken slutar på sjukhuset".

Avslutningsvis erbjuds ytterligare ett evenemang vars beskrivning återges i sin helhet för att läsaren ska få en otvättad bild av vad som kommuniceras: "Sokie och KawayamaTen är rep-nördar som älskar att leka med tabun, skam och våld. Hämnden är ljuv, men när det är de vuxna som lillan är arg på så får hon hitta andra att ta ut sin ilska på. Tur då att det finns gosedjur, för de kan minsann inte göra motstånd."

Det är noterbart att ingenstans i Prideprogrammet kan någon tendens spåras till att koppla samman våldsglorifieringen i det egna hägnet med det våld som myndigheter och politiska partier uppmärksammar i sina seminarier i ämnet.

Smärta

Inte heller smärta är ett negativt inslag i Pridevärlden. Två seminarier diskuterar en klart bejakande hållning till att tillfoga kroppen smärta. Ett av dem uttrycker i själva rubriken att innehållet handlar om att "Ta emot smärta o beröring". Ett annat seminarium handlar om "needleplay" – att med kanyler och andra föremål skada den egna kroppen så att den börjar blöda. Informationen beskriver att tjusningen ligger i "smärtan eller blodet och det kan även vara det basala i rädslan/känslan att ett föremål går igenom huden. Eller varför inte det rent estetiska, det kan vara otroligt vackert när man skapar mönster med kroppen som canvas! Framförallt är det på gränsen av vad väldigt många känner är ok och det i sig kan få många utövare att uppskatta detta som kink." Inget arrangemang under festivalen ifrågasätter på något sätt denna fascination i att skada den egna kroppen.

Droger

Tre seminarier under Prideveckan tar upp temat droger. Inget av dem ser dock – så som övriga samhället - droger som ett problem. Tvärtom ses drogerna i de aktiviteter som kallas "ChemSex" som något upplevelsehöjande. Den bejakande inställningen syns också i formuleringen om en "ny sextrend", allt under den hurtfriska rubriken "Sex, droger och rock'n'roll". De retoriska frågorna på ett annat seminarium uttrycker samma öppna inställning: Vad är "chemsex" och vad är "chemsexhälsa"? [Märk väl: inte ohälsa] "Vilken funk-

tion fyller drogerna i bögars sexliv?" Prides inställning till droger och droganvändning måste betraktas som tydligt bejakande.

Pervers

Ett begrepp som under 2017 års Stockholm Pride fick stor medial uppmärksamhet var när en ungdomspolitiker på Twitter kritiserade det han benämnde som "perversa veckan". Politikern fick löpa medialt gatlopp och pressades att be om ursäkt och avgå.

Begreppet pervers är dock inte alls främmande i Prides eget program. Ett seminarium beskriver heterosexualliteten som en perversion; det är dock oklart om benämningen är ironiskt menad eller inte. Det exemplet lämnas därför utanför kategoriseringen här. Två andra seminarietillfällen använder däremot ordet "perversioner" som självklara och i sammanhanget helt sakliga synonymer till BDSM-aktiviteter.

Det kan också tilläggas att utanför det officiella programmet ligger det stora slutpartyt under namnet PervPride, där besökare glatt konstaterar i gästboken att "det var härligt perverst överallt". Begreppet pervers måste därför i Prides egen marknadsföring anses vara något man bejakar som positivt.

Prostitution

Ett av de mest uppseendeväckande inslagen i Prideprogrammet är det som – uppenbart medvetet – har osynliggjorts. Några seminarier tar upp fenomenet prostitution, men alla sökningar på olika former av det ordet får noll träffar. Detta gör det svårt att exakt avgöra hur många inslag som tar upp temat prostitution. De som vi har funnit talar dock konsekvent om prostitution under förskönande omskrivningar som "sex mot ersättning", "sexarbete" och liknande.

Innehållet i dessa seminarier är helt utan negativa vinklingar, och lyfter enbart prostitutionen i nyfikna eller positiva ordalag: "hur talar vi om det utan skam, och utan att utgå från redan förutfattade meningar?" Ett annat seminarium om så kallat "sexarbete" vill diskutera svensk lagstiftning, men då inte alls i syfte att minska sexhandeln, utan istället "hur vi kan hålla oss säkra i vårt arbete".

Övrigt

Det finns ytterligare några begrepp som kan anses centrala i samhällsdebatten om sexualitet och som skulle kunnat lyfta problem och söka lösningsförslag, men som helt saknas i Prideprogrammet. Vi har redan nämnt ämnet prostitution ovan, där arrangörerna alltså helt undviker själva begreppet, men omtalar fenomenet i bejakande ordalag.

I Metoo-tider är det också intressant att undersöka vad Pride tar upp vad gäller sexuella övergrepp. Sökordet "övergrepp" ger dock noll träffar i Prideprogrammet, vilket måste anses som anmärkningsvärt.

Ett annat ämne där sexualiteten förvrids och devalveras är pornografi, ett ämne som det senaste året har diskuterats aktivt i det offentliga samtalet. Debatten har på ett angeläget sätt lyft fram porrens skadeverkningar på både medverkande och konsumenter. I Pridevärlden är ämnet dock helt borta från kartan; varken "pornografi" eller "porr" får några träffar i sökfunktionen.

Att Pride helt väljer bort dessa teman av förvriden sexualitet med brottslig verksamhet och mänskliga tragedier i sina spår ger intrycket att arrangörerna väljer att titta bort inför en problematik som hela det övriga samhället ser, men som Pride ignorerar.

3. Hälsoläget i Sverige – nulägesbeskrivning

Folkhälsoläget i Sverige är på flera områden djupt oroande. Här nedan sammanfattar vi läget på några centrala områden, som på olika sätt kan kopplas samman med det innehåll i Stockholm Pride som vi beskrivit ovan.

3.1 Psykisk ohälsa

Det är många faktorer i en persons liv som avgör graden av psykisk hälsa och välbefinnande. Mycket avgörs av hur starkt socialt nätverk man har, vilken delaktighet man upplever i samhällslivet, i vilken grad man känner mening och sammanhang socialt och existentiellt. Som en överbyggnad över allt detta bygger den psykiska hälsan huvudsakligen på huruvida en person upplever en grundtrygghet och blir respekterad och sedd som person. En känsla av gemenskap och sammanhang är sålunda en viktig del i en god psykisk hälsa.

Det har länge varit en trend att psykisk ohälsa ökar i samhället, inte minst för gruppen unga vuxna. Sedan 1980-talet har den psykiska ohälsan stadigvarande ökat för denna grupp. Socialstyrelsen visar att sjukhusvård för depression dubblerades mellan 1997 och 2007 och i åldern 16–19 år konstaterades en fyrdubbel ökning av sådan vård.⁹ Och utvecklingen åt fel håll bara fortsätter: från 2006 till 2016 beskriver Socialstyrelsen en ökning från 6 till 10 % av unga män som det senaste året sökt psykiatrisk vård. För unga kvinnor är situationen ännu värre, andelen har ökat från 9 till 15 %. En del av detta förklaras av ökad diagnostik och behandling av ADHD, men man märker också en reell ökning av ångest, depressionstillstånd och drogmisbruk.¹⁰

Folkhälsomyndigheten visar att såväl de psykiska som somatiska besvären bland 15-åringar de senaste åren ökat markant. 57% av flickorna respektive 31% av pojkarna indikerade i den senaste undersökningen (2013/2014) frekventa veckovisa besvär.¹¹ Samma myndighet bekräftar Socialstyrelsens bild av att den psykiska folkhälsan bland 16-29-åringar starkt har försämrats de senaste tio åren.¹²

I hbt-gruppen är den psykiska ohälsan ännu högre. Enligt en rapport från Folkhälsomyndigheten uppgav en fjärdedel av de unga homo- och bisexuella kvinnorna i en enkätundersökning att de någon gång försökt ta sitt liv. Särskilt svår är situationen för dem som är osäkra på sin sexuella identitet. Bland dessa är det en hög andel som inte deltar i det sociala livet. I en

9 Socialstyrelsen, Folkhälsorapport 2009 <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2009/2009-126-71>

10 Socialstyrelsen, Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna – Till och med 2016 rapport dec 2017 <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-12-29>, s 9

11 Folkhälsomyndigheten Psykiska och somatiska besvär bland skolelever <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/psykiska-och-somatiska-besvar-bland-skolelever/>

12 Folkhälsomyndigheten Folkhälsans utveckling. Årsrapport 2017. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9de83d1af6ce4a429e833d3c8d7ccf85/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2017-16136-webb2.pdf>

enkätundersökning om transpersoners hälsa 2015 uppgav 36% att de någon gång under det sista året allvarligt övervägt att ta sitt liv.¹³

Hbt-aktivister förklarar normalt denna ohälsa enbart som ett resultat av diskriminering av dessa personer i samhället. Det finns säkerligen situationer där så kan vara fallet, men vi kan utgå från att dessa personer har samma grundläggande behov och är sårbara för samma faktorer som alla människor, och att ökningen av den psykiska ohälsan i den här gruppen i hög grad har samma orsaker som i samma åldersgrupp i hela befolkningen.

En diagnos som däremot ökat drastiskt på senare år är transsexualism - att självupplevelsen av könsidentitet inte harmonierar med det biologiska könet, vilket leder till det man kallar könsdysfori, ett svårt depressivt tillstånd relaterat till upplevelsen att vilja byta kön. En del av dessa genomgår en behandling som resulterar i en ny könstillhörighet såväl kroppsligt som juridiskt. Könsatypiskt beteende eller en uttryckt önskan att vara motsatta könet är relativt vanligt hos yngre barn, men bestående önskan om att byta kön är mycket ovanligt. För en liten grupp konsolideras önskan om könsbyte efter puberteten, och symtom på könsdysfori utvecklas. Bland dessa finns också en överrepresentation av andra psykiatriska tillstånd som ångest, självskadebeteende samt autismspektrumtillstånd¹⁴

Andelen nya fall av könsdysfori har ökat kraftigt sedan år 2000. Ökningen är främst bland tonåringar och unga vuxna. År 2015 uppskattades andelen med könsdysfori till omkring 0,04 procent i befolkningen, motsvarande 3 500 personer.¹⁵ Orsaken till ökningen är okänd. En faktor kan vara den allmänt ökade öppenheten och kunskapen om frågor som rör könsidentitet och könsuttryck och den ökade propagandan för att spränga tabun relaterat till sexualitet och könstillhörighet. Barn och unga med svag självidentitet är särskilt känsliga för sådant vilket skulle förklara att det är främst i de unga åldersgrupperna som ökningen sker.

Den psykiska ohälsan i samhället har alltså ökat stadigt i Sverige de senaste decennierna, inte minst bland unga, och inte minst på områden som rör sexualitet och könstillhörighet. Därför vilar det ett stort ansvar på de arenor som samlar många av dessa personer att göra allt de kan för att motverka denna ohälsa.

13 Ungdomsstyrelsen Om unga hbtq-personers hälsa Rapport 2012 https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/hbtq-halsa.pdf
Folkhälsomyndigheten Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner Rapport 2015 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a55cb89cab14498caf47f2798e8da7af/halsan-halsans-bestamningsfaktorer-transpersoner-15038-webb.pdf>

14 Louise Frisé, Olle Söder, Per-Anders Rydelius "Kraftig ökning av könsdysfori bland barn och unga" Läkartidningen 2017;114:EFMY <http://www.lakartidningen.se/Klinik-och-vetenskap/Klinisk-over-sikt/2017/02/Kraftig-okning-av-konsdysfori-bland-barn-och-unga/>

15 Socialstyrelsen, Utvecklingen av diagnosen könsdysfori i Sverige. Socialstyrelsen faktablad juli 2017 <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20656/2017-7-2.pdf>

3.2 Droger

Folkhälsomyndigheten konstaterar att narkotikarelaterad vård har ökat de senaste fem åren. 2014 indikeras att hälften av dem som vårdades var mellan 15 och 34 år. Vanligen har mer än en substans använts och det är inte ovanligt att de som behandlats har psykiska problem eller andra skador som följd av missbruket.¹⁶ På senare år har de nya syntetiska drogerna blivit allt vanligare bland unga även om cannabis används mest frekvent.¹⁷ Det är väl känt att den vanligaste drogen och inkörsporten till andra droger är alkohol. Det är gruppen unga mellan 17-29 år som rapporteras konsumera den största andelen alkohol, även om det minskat något de senaste 10 åren.¹⁸

Den psykiska mognaden förefaller stå stilla under de åren som missbruk pågår och hjärnan tar uppenbarligen mer skada ju tidigare den utsätts för drogpåverkan även om skadeverkningarna varierar från drog till drog. Även om kopplingen mellan droger och brott är komplex visar statistiken att brott och misshandel generellt begås av personer där merparten är påverkade av alkohol eller narkotika.¹⁹

Ett annat område med allvarliga samband är alkohol och sex, en kombination som ger ett ökat riskbeteende vad gäller förmåga att skydda sig för oönskad graviditet och sexuellt överförbara sjukdomar. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) skriver att alkoholen "minskar självkontrollen och ger de rena driftsimpulserna utrymme".²⁰ Denna dimension kan också bli dubbelt farlig när sex och droger kombineras. Ett tragiskt fall i Umeå där en kvinna avled av en kombination av amfetamin och BDSM-sex föranledde en analys av Kerstin Käll, överläkare i psykiatri och sexologen Suzann Larsdotter på RFSL.²¹

Käll förklarar att amfetaminer ger ett adrenalinliknande påslag som bland annat används till krigsskadade, då den gör att personen inte känner smärta på samma sätt, och hon avråder från sexlekar i kombination med sådana droger: "Sexakten kan bli hämningslös och det kan trappas upp. En drogad är inte särskilt smärtkänslig när våldet trappas upp. Personen som tagit amfetamin är väldigt upphetsad och kan bli fartblind. Plötsligt kan det ha gått två dygn och man fattar inte vad som hänt." Larsdotter hänvisar specifikt till etylfenidat, en drog i gruppen amfetaminer som är kända som sexdroger, vanliga för att uppnå en viss sexuell effekt: "Det händer också att det ges till sexualpart-

16 Folkhälsomyndigheten, Narkotikabruk och hälsa (2017) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halssofarliga-varor/narkotikabruk-och-halsa/>

17 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (C.A.N.), <http://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Narkotika/>

18 C.A.N., http://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Alkohol/#Hur_manga_dricker_riskabelt

19 Statistik från BRÅ, rapporterad av C.A.N., http://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Alkohol/#Hur_manga_dricker_riskabelt

20 C.A.N., http://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Alkohol/#Hur_manga_dricker_riskabelt

21 Resonemang och citat från Käll och Larsdotter hämtade ur Veronika Åström "Sex och droger - en livsfarlig kombo" Västerbottenkuriren 7/2 2013 <https://www.vk.se/795760/sex-och-droger-en-livsfarlig-kombo>

ners om tanken är att prova nya sexuella praktiker, eller för att kunna genomföra sex utanför normen, det som känns udda och förbjudet.”

Larsdotter fortsätter: ”Eftersom man blir vansinnigt kåt av de här drogerna, då är det inte lätt att tänka på säkerhet. Sexet är det primära. Drogade kan exempelvis ha sex med personer som de inte skulle ha sex med i vanliga fall, och strunta i att skydda sig.” Hon menar vidare att de flesta som tar eller har tagit amfetamin har erfarenhet av gränsöverskridande sexuella praktiker: ”De kanske har gjort saker mot andra, eller varit med om jobbiga saker själv, som de är i behov av att bearbeta.”

Den droganvändning i samband med sex som går under namnet *chemsex* har på senare år blivit ett mycket allvarligt samhällsproblem.²² Ett avslöjande reportage kring detta har gjorts av journalisten Patrick Strudwick, hbt-redaktör på BuzzFeed. Reportaget beskriver en värld av fruktansvärd misär och mänskligt lidande bland de män som lockats in i kombinationen av sex och upplevelsehöjande droger.²³

Sammanhanget avslöjades utifrån att journalisten följde ett uppmärksammat rättsfall i England hösten 2016 där en homosexuell man dömts för neddrogning, våldtäkt och mord på fyra män. I samband med detta såg polisen likheter med 58 ouppklarade dödsfall den senaste tiden och frågade sig: ”Vad har vi missat?” Ett återkommande ord i utredningarna var just ”chemsex”. Kontexten var att män via internetgrupper möts på ”house parties” där droger säljs och intas för att maximera den sexuella upplevelsen. Strudwick intervjuade ett antal unga män kopplade till utredningen och fick en fasansfull inblick i deras mörka värld fylld av övergrepp, droger och stark ångest över att inte kunna lämna den destruktiva tillvaron och söka hjälp, då de kände att de hade sig själva att skylla. Han skriver: “They describe wide-scale and systematic sexual violence, the deliberate drugging of vulnerable teenagers, the coaxing of impoverished men into a cloaked world of prostitution, frequent mental breakdowns from meth-induced psychoses, overdose victims routinely left to slip into comas, and a pile-up of sudden deaths.”

Tidskriften *Ottar* belyser samma tema, dock på ett mer överslätande sätt, i en artikel med den talande titeln ”Samtala mer – döm mindre”, där Farhad Mazi Esfahani beskriver chemsex som att: ”När det går från ett *hanterbart bruk* till ett problem så är konsekvenserna allvarliga, med drogutlösta hallucinationer och psykoser.” Detta samtidigt som han ser de uppenbara riskerna med droganvändningen: ”Risken för överdoser ökar eftersom man hela tiden måste

22 Se exempelvis Farhad Mazi Esfahani & Peter Månehall ”Dessvärre var det en fantastisk upplevelse, och sedan dess har jag inte kunnat ha sex utan droger.” *Sydsvenskan* 3/8 2017 <https://www.sydsvenskan.se/2017-08-03/dessvarre-var-det-en-fantastisk-upplevelse-och-sedan-dess-har-jag-inte-kunnat-ha-sex-utan-droger>

23 Infor i stycket nedan, samt resten av det oerhört tragiska sammanhanget återfinns i Patrick Strudwick ”Inside the dark, dangerous world of chemsex” *Buzzfeed* 3/12 2016 https://www.buzzfeed.com/patrickstrudwick/inside-the-dark-dangerous-world-of-chemsex?utm_term=.lo08ddvyqP#.fryZGGxLj8

ta mer för att uppnå samma effekt." Han ser också andra risker som olika sexuellt överförbara sjukdomar "då drogerna sänker hämningar och känsla för fara och säkerhet."²⁴

I samma artikel berättar David Stuart som arbetar på en klinik för hiv och sexuell hälsa i London, att en bred grupp homosexuella män i hela världen har börjat använda vissa droger, eller "chems", genom sexappar: "Det är den snabbaste och mest vitt sprida drogtillgängligheten i drogepidemiernas historia."

Denna eskalering i droganvändning bland män som har sex med män ger stora kostnader i mänskligt lidande och för samhället i form av brottsbekämpning och vårdinsatser, och bör vara ett högprioriterat område för alla instanser att bekämpa. David Stuart ser dock inte drogerna i sig som ett grundproblem, utan avdramatiserar även han orsaksanalysen till det han beskriver som ett "stigma runt hiv som män som har sex med män ofta lever med och användningen av droger i samband med sex." Hans lösningsförslag är inte heller att göra allt för att bryta dessa mönster, utan snarare att "vara vänligare som gaycommunity; försöka förstå och empatisera med de som använder eller utvecklar problem med droger. Döma mindre."²⁵ Här finner vi inom hbt-rörelsen en tydlig tendens att distansera sig från problemet, istället för att motverka det.

3.3 Självskadebeteende

Det finns ingen egen diagnos för självskadebeteende, utan det kan utgöra en del av symtombilden vid till exempel depression, ångestproblematik, ätstörningar, personlighetssyndrom, bipolär sjukdom, ADHD, dissociation, post-traumatisk stress, autismspektrumstörning eller missbruk.²⁶ Dock ser man tydligt i forskningen om psykisk ohälsa att det är just dessa nämnda områden som ökar drastiskt samt förväntas öka ytterligare då de kräver långvarig behandling och utläkning.²⁷

I begreppet självskadebeteende ingår exempelvis att överdosera läkemedel i självmordssyfte och beteenden utan självmordsavsikt som att tillfoga skada direkt på kroppens yta genom att riva eller rispa huden eller skära, bränna, bita eller gnugga huden tills den skadas.²⁸

Självskadebeteende är vanligast förekommande hos ungdomar och unga vuxna. Tidigare har det betraktats som uttryck för allvarlig psykisk störning, men idag vet vi att en stor del av ungdomarna i en vanlig svensk högstadielklass

24 Tomas Hemstad "Samtala mer – döma mindre" Ottar 3/2017. Vår kursivering <https://www.ottar.se/artiklar/samtala-mer-d-m-mindre>

25 Ibid.

26 Nationella Självskadeprojektet, Rekommendationer för insatser vid självskadebeteende 2 uppl. 2016 <https://nationellasjalvskadeprojektet.se/wp-content/uploads/2015/12/Rekommendationer-Sj%C3%A4lvskadebeteende-rev-2016.pdf> s. 18

27 Socialstyrelsen, Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20785/2017-12-29.pdf>, s. 7

28 Nationella Självskadeprojektet, Rekommendationer för insatser vid självskadebeteende s. 36

någon gång provat att skada sig utan att ha uppvisat några andra symtom på psykisk ohälsa. Det har även visat sig vara betydligt vanligare inom psykiatrin med självskadebeteende än vad som tidigare varit känt. Nästan hälften av personerna som hade kontakt med psykiatrin hade skadat sig under det senaste halvåret, visar en studie. Inom barn- och ungdomspsykiatrin var förekomsten ännu tydligare.²⁹ Av kvinnor under 18 år hade 73,8% skadat sig själva de senaste 6 månaderna.³⁰

Självskadebeteende kan grovt sett indelas i patologiskt och socialt/kulturellt accepterat beteende, så som kroppsmodifikation eller ritualer med koppling till religion eller mode.³¹ Till den förra gruppen räknas självmordsbeteende, ohälsosamt beteende som självsvalt eller att medvetet låta sig utnyttjas eller skadas av andra människor.³²

I det dominerande forskningsspåret i Europa används begreppet deliberate self-harm. Här görs ingen skillnad på om självskadebeteendet har ett suicidsyfte eller inte. Här ingår beteenden som att överdosera läkemedel i självmordssyfte och beteenden utan självmordsavsikt som att riva eller rispa huden. I Nordamerika är begreppet non-suicidal self-injury det mest använda, vilket definieras som att skada tillfogas direkt på kroppens yta, utan självmordsavsikt. Beteenden som inkluderas är till exempel att skära, bränna, bita eller gnugga huden tills den skadas.³³ Alla dessa beskrivningar ligger nära det som Pride förmedlar under begreppet needleplay.

Personer som använder olika former av självskadebeteende har visat sig ha ett antal gemensamma sårbarhetsfaktorer. Nationella självskadeprojektet sammanfattar dessa som låg självkänsla, nedstämdhet, bristande impulskontroll, dissociation och vissa symtom på personlighetssyndrom av borderlinetyp.³⁴

Forskning visar att självskadebeteende kan fylla en känsloreglerande funktion för känslor, tankar och upplevelser men också ett försök att utifrån en känsla av tomhet försöka "känna någonting överhuvudtaget" eller att straffa sig själv.³⁵ Litteraturen anger risk för så kallad "social smitta" där t.ex. flera ungdomar i en självskadande persons närhet kan "sugas in" i dylikt beteende.³⁶ Enligt Nationella självskadeprojektet är gruppen självskadande en särskilt utsatt grupp där det finns bl.a. finns en förhöjd förekomst av psykiska problem, ensamhet och fysiska övergrepp. Man rapporterar också att vissa

29 Ibid. s. 7

30 Ibid. s. 38

31 Armandon Favazza i *Bodies Under Siege*, 1996, refererat av Sofia Åkerman i *För att överleva – om självskadebeteende*, Natur och Kultur, 2009, s. 16

32 Åkerman, s. 16-17.

33 Nationella Självskadeprojektet, Rekommendationer för insatser vid självskadebeteende s 36

34 Ibid.

35 ibid. s. 37

36 Åkerman, s. 154-159, Nationella Självskadeprojektet, Rekommendationer för insatser vid självskadebeteende, s. 11-12.

beteenden som "missbruk eller sexuell självexploatering" förekommer och riskerar att underrapporteras.³⁷

Självskadebeteende blir ett ofta vanebildande sätt att tillfälligt lindra ångest genom endorfinfrisättning. Detta beteende kan få en dubbelt skadlig funktion när det kombineras med sexuellt självskadebeteende. På ett ytligt plan kan sexuell utlevelse genom sadomasochism reducera ångest, men samtidigt bli vanebildande och få en tvångsmässig karaktär. Den risken finns även om det hela börjar som en lek.

Nationella självskadeprojektet skickar med ett antal rekommendationer för att minska ett självskadande beteende. Bland annat understryker de vikten av att den som möter en person med självskadebeteende inte bidrar till att förstärka destruktiva beteenden. Om personer som sällan får uppmärksamhet hamnar i en miljö där de får mycket omhändertagande när de gör sig själv illa riskerar sådana beteenden nämligen att öka.³⁸

Rapporten från Nationella självskadeprojektet säger att alla individer som skadat sig ska erbjudas bedömning av de sociala och psykologiska faktorer som relaterar till den aktuella självskadan, aktuell självmordsavsikt, känsla av hopplöshet samt en bedömning av eventuell psykiatrisk sjukdom och social situation.³⁹ Den genomgående attityden i vården kring självskadebeteende är att detta ska tas på stort allvar och att individen behöver mycket stöd och behandling för att komma tillrätta med sitt beteende.

Det finns gemensamma sårbarhetsfaktorer för personer med självskadebeteende. Dessa utgörs framför allt av låg självkänsla, nedstämdhet, bristande impulskontroll, dissociation och vissa symtom på emotionellt instabil personlighetsstörning. Man har funnit att direkt självskadebeteende är starkare kopplat till självmordsförsök än indirekt självskadebeteende. För ungdomar med generell depression kombinerat med självskadebeteende finns en stark koppling till framtida självmordsförsök.⁴⁰

Det finns en stark koppling mellan skadligt internetanvändande och flera former av psykisk ohälsa, däribland självskadebeteende, visar en stor internationell studie.⁴¹ Självskaderelaterat material är lätt att hitta på nätet och det kan bidra till att självskadebeteende normaliseras och uppmuntras. Personer kan via internet lära sig nya sätt att skada sig själva och triggas i sitt självskadebeteende. Detta gäller sålunda även internetsajter där personer möts för att utbyta information och kontakter kring självskadande sexuellt beteende.

37 Ibid., s. 16

38 Ibid. s. 11

39 Ibid. s. 15

40 Ibid. s. 36

41 Ibid. s. 40

Nationella självskadeprojektets mål är att förebygga och behandla självskadebeteende. Syftet är att uppmärksamma problemen med självskadebeteende och den psykiska ohälsa det innebär och på så vis hjälpa ungdomarna att bli fria från det. Samma mål har referenslitteraturen, kan man utläsa enbart från titlarna på de forskningsrapporter och annan litteratur som projektet hänvisar till, exempelvis *Treating self-injury*, *Freedom from Self-harm*, *Overcoming Self-Injury*.⁴² Här är det sålunda hela samhällets gemensamma ansvar att stödja utsatta personer till hjälp i den riktning som forskningen anger.

3.4 Sexuella övergrepp

Metoo-debatten har på ett viktigt sätt belyst sexuella övergrepp i samhället. I Folkhälsomyndighetens undersökning UngKAB15 angav 40 % av de unga mellan 16 och 29 att de någon gång haft erfarenhet av en sexuell handling mot sin vilja, där andelen tjejer som utsatts för övergrepp är klart högre än bland killar. En faktor som dock har hamnat mer i skymundan i debatten är att dessa övergrepp är avsevärt mycket vanligare bland personer som inte vill kategorisera sig utifrån kön än i den övriga befolkningen (53 respektive 40 %).⁴³ RFSL berättar också att 57% av ungdomarna i deras egen undersökning uppgav att de blivit utsatta för sexuella övergrepp.⁴⁴ Detta visar att problemet med sexuella övergrepp inte är isolerat till heterosexuella kontexter, utan tvärtom kan vara än mer frekvent i hbt-sammanhang.

Även när det gäller sexuella övergrepp spelar droger ofta en central roll. Susanne Larzdotter, sexolog på RFSL säger: "Drogade kan exempelvis ha sex med personer som de inte skulle ha sex med i vanliga fall"- Hon menar att de flesta som tar eller har tagit amfetamin har erfarenhet av gränsöverskridande sexuella praktiker, något som kan upplevas jobbigt för flera parter att prata om. "De kanske har gjort saker mot andra, eller varit med om jobbiga saker själv, som de är i behov av att bearbeta."⁴⁵

För att minska utsattheten för sexuella övergrepp är det alltså sammantaget av stor betydelse att bygga relationer där alkohol och droger minimeras, och där respekt, trygghet och gemenskap är centralt i relationsförståelsen.

3.5 Prostitution

Folkhälsomyndighetens tidigare undersökning UngKAB09 visade ett samband mellan att sälja sex och andra variabler, såsom låg självkänsla, tidig sex-

42 Ibid. s. 41

43 Folkhälsomyndigheten Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige. UngKAB15 – en studie om kunskap, attityder och beteende bland unga 16–29 år <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/11272529714342b390d40fe3200f48cf/sexualitet-halsa-bland-unga-sverige-01186-2017-1-webb.pdf>, s 52

44 Utsattheten för sexualbrott stor bland hbt-ungdomar, pressmeddelande RFSL 2/12 2009 <http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/utsattheten-foer-sexualbrott-stor-bland-hbt-ungdomar-348678>

45 Veronika Åström "Sex och droger - en livsfarlig kombo" Västerbottenkuriren 7/2 2013 <https://www.vk.se/795760/sex-och-droger-en-livsfarlig-kombo>

debut och användning av droger. Studier visar också att en stor andel av de unga som sålt sex utgörs av personer inom hbt-gruppen.⁴⁶

Ännu tydligare fakta på området finner vi i The European MSN Internet Survey. Den visar att hela 11 % av de tillfrågade svenskarna i denna grupp hade tagit betalt för sex.⁴⁷ Prostitutionen visar heller inga tecken på att gå ner; antalet annonser som marknadsför män som säljer sex till män mer än fördubblades på nätet mellan 2010 och 2014.⁴⁸ Flera inom hbt-gruppen som sålt sex anger också att de började få betalt för sex redan i tidiga tonår eller ännu yngre, vilket sålunda berör ytterligare problematik och ännu grövre brottslighet, då det i sådana fall berör fall av våldtäkt mot barn.⁴⁹

Prostitutionen är därmed ett högaktuellt problem inom hbt-sfären. Utifrån detta är det av folkhälsoskäl och ur brottsbekämpningssynpunkt, både när det gäller sexköp och människohandel av stor vikt att hela samhället samverkar för att motverka prostitution bland homosexuella. Pridefestivalens mer förtäckta öppenhet inför prostitution blir dock glasklar i RFSL:s öppna ställningstagande att prostitution bör tillåtas och den svenska sexköpslagen avskaffas.⁵⁰

46 Folkhälsomyndigheten UngKAB15 s 89

47 Nina Brevinge "Fler killar än tjejer säljer sex" Göteborgs-Posten 30/6 2013

48 Länsstyrelsen Stockholm Prostitutionen i Sverige 2014 En omfattningskartläggning 2015 s 23

49 Suzanne Larsdotter, Jonas Jonsson, Mina Gäredal Osynliga synliga aktörer - Hbt-personer med erfarenhet av att sälja och/eller köpa sexuella tjänster RFSL 2011, s 44ff

50 RFSL Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008, SOU 2010:49, Remissvar https://www.rfsl.se/wp-content/uploads/2015/11/ry_101025_kop_av_sexuell_tjanst.pdf

4. Hur relaterar Prides innehåll till folkhälsoaspekten?

Utifrån detta folkhälsoläge är det relevant att reflektera över vilka direkta eller indirekta konsekvenser det innehåll och förhållningssätt som förmedlas i Stockholm Pride kan antas få på de områden vi har beskrivit ovan.

Sammanfattningsvis kan vi se en tydlig samhällstrend där psykisk ohälsa, självskadebeteende och emotionell instabilitet ökar, hur droganvändningen leder till stora problem, men också hur sexuella övergrepp och prostitution är stora problem i hela samhället. Den här trenden gäller inte minst i hbt-grupper. Allt detta medför individuella tragedier men också stora samhällsliga kostnader för vård, drogavvänjning och stöttning till alla dem som på olika sätt förlorat fotfästet i tillvaron.

Detta för också med sig stora samhällskostnader på grund av sjukskrivningar, långa vårdinsatser och sociala kostnader. Allvarigare på det individuella planet är alla de enskilda människor som får sin psykiska och fysiska hälsa allvarligt skadad och förlorar möjligheter till ett värdigt liv. Här åligger det samhället att ta ett gemensamt ansvar för att på olika sätt stärka folkhälsan och minimera de risker där den kan ta allvarlig skada. Men som visats ovan är ansvar ett begrepp som är nästan helt osynligt i Prideveckans budskap. Snarare gäller motsatsen.

4.1 Vad är Prides budskap?

Pride har skapat en bild i samhället av att vara en röst för alla människors lika värde, för kärlek och glädje. När vi granskar dess innehåll är det dock en helt annan bild som framträder. Begreppet ljus förekommer inte i programmet, begreppet mörker omfamnas däremot. Människovärde eller frasen "alla människors lika värde" förekommer inte någonstans under Pride. Den här festivalen handlar om något annat.

Mediebilderna ger också intrycket att Pride främst är en röst för kärlek. Men i jämförelse med de rent sexuella inslagen väger kärleksskålen lätt. Även i de programpunkter där ordet "kärlek" ingår är det i mer än hälften av fallen i neutral eller direkt negativ kontext. Ett sådant exempel är hur Kinkykvarteret lyfter fram sadism som en företeelse som kan vara "strikt teknisk, smekande kärleksfull eller bara... helt underbar...".

Inte heller sexualiteten präglas inom Pride av folkhälsobefrämjande inslag med positiv värdeladdning, utan fokuset ligger på starkt normbrytande och gränsöverskridande teori och praktik, samt tar upp inslag som måste anses som mycket grova. Världshälsoorganisationen (WHO) har antagit följande definition av sexuell hälsa: "Ett tillstånd av fysiskt, emotionellt, mentalt och socialt välbefinnande i förhållande till sexualitet; det är inte enbart frånvaro av sjukdom, funktionsnedsättning eller lidande. Sexuell hälsa kräver en po-

sitiv och respektfull inställning till sexualitet och sexuella relationer, liksom möjligheten att ha njutbara och säkra sexuella erfarenheter fria från tvång, diskriminering och våld. För att sexuell hälsa ska kunna uppnås måste alla människors sexuella rättigheter respekteras, skyddas och uppfyllas.”⁵¹ Det innehåll som förmedlas i Pride tycks ligga långt från en sådan förståelse av sexuell hälsa.

Vår samlade analys är att Stockholm Pride har en allt annat än lösningsorienterad inställning till samhällsproblem, något som blir än tydligare när vi ställer deras innehåll i relation till folkhälsoområdet på mer avgränsade områden. Inom hbt-rörelsen ser vi en oroväckande tolerans mot droganvändning, prostitution, våld och självskadebeteende, något som blir tydligt även i Prides utbud. Det står klart att droger har blivit ett allt större inslag bland män som har sex med män. Samtidigt finns det - inte minst inom Stockholm Pride - en tydlig tendens att tona ned baksidorna i dessa mänskliga tragedier på ett sätt som riskerar att avdramatisera och därmed också cementera situationen. Istället för att tydligt ta avstånd från droger, sex i samband med droger, samt olika uttryck för att plåga sig själv och andra förekommer en avdramatiserande och i flera fall direkt romantiserande hållning. En sådan inställning blir både naiv och ett allvarligt folkhälsoproblem.

När RFSL för några år sedan gav ut en guide till sexköpare reagerade Polisen starkt och menade: ”Det är konstigt att man går ut och uppmanar folk till att begå brott, man begår ju brott när man köper sex.”⁵² En sådan upprepad dubbeltydighet förekommer frekvent i Pridesammanhang. Det finns ett behov att stärka folkhälsan och minska brottsligheten. Effekten av Pride går i rakt motsatt riktning.

I relationen mellan individ och gemenskap visar sig Prideinnehållet ha en tydlig tonvikt på individens upplevelse och en önskan om att överträda normer och gränser närhelst sådana finns. Inom detta individualistiska fält beskrivs inte ens begreppet ”njutning” som något självskrivet positivt. Däremot presenteras begreppet ”anarki” under denna kategori som odelat positivt i programmet. Vi kan också notera att just det udda och förbjudna är vanligt förekommande begrepp i Prides programkatalog, och beskrivs dessutom i positiva ordalag. Det finns en stark och ofta uttalad positiv betoning på sadistiska och självskadande aktiviteter under rubriker som BDSM, våld, dominans, needleplay och liknande.

Målsättningen för ett gott folkhälsoarbete måste vara att hela samhället - föräldrar, skolpersonal, myndigheter och organisationer gemensamt - i linje med forskningens resultat, hjälper ungdomar som hamnat i självskadebeteende

51 World Health Organisation (WHO). Sexual health (2016) http://www.who.int/topics/sexual_health/en/

52 Polisen kritiserar RFSL:s sexköpsguide Sveriges Radio P3 3/9 2014 <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1646&artikel=5953953>

att blir fria från det, inte att bejaka beteendet och på så vis riskera hela deras framtid och liv. Som visats ovan pekar dock det innehåll som marknadsförs i Stockholm Pride i en annorlunda och högst problematisk riktning. Utifrån detta ifrågasätter vi Pride och dess medarrangörer som trovärdiga partners för en god folkhälsa när de samtidigt aktivt bygger upp rent destruktiva och självskadande miljöer.

Ett genomgående drag i Pride är en filosofi av normbrytande hyperindividualism, en anda som går i linje med ett alltmer narcissistiskt klimat i samhället. Samtidigt blir detta en filosofi och ett lokalt kulturklimat som kan bli till människors skada istället för att inlemma dem i grundläggande värderingar som är kollektivt förankrade i samhället i stort. Detta allmänmänskliga faktum gäller lika för både personer i hbt-spektrat och människor i allmänhet. Den starka fokusering på normbrytande som Pride förmedlar främjar inte detta utan kastar ut människor i ännu större känsla av ensamhet och misslyckande när man inte kan leva upp till förväntningarna att vara en lyckad person. De som lever i ett tryggt psykosocialt sammanhang och tryggad ekonomi kan ha motkrafter omkring sig som gör att man kan stå emot detta och ändå klara sig ganska bra. Men för den som är extra utsatt, som fallet ofta är med dem som beskriver sig som hbt, blir Pride en riskmiljö som inte hjälper människor i en utsatt situation utan tvärtom bejakar ett destruktivt beteende som riskerar att ge stor skada för många människor.

Det är på det här planet som det offentliga Sveriges öppna famn och breda stöd till Pride blir motsägelsefullt, när vi ser hur Pridefestivalen i sitt samlade innehåll går i helt motsatt linje mot folkhälsans behov. Socialstyrelsen beskriver i sin rapport om psykisk ohälsa att en viktig del att vända utvecklingen är att alla aktörer tar ett gemensamt ansvar. Likafullt ser vi att många myndigheter går med i tåget och till och med ställer sig bakom innehållet som officiella medarrangörer. Detta kan omöjligt beskrivas som att ta sitt myndighetsansvar på allvar. Snarare är det ett svek mot medborgare och skattebetalare, men framförallt mot de personer i hbt-grupperna som hade behövt få hjälp till ett bättre liv, men ser hur myndigheter istället ger sitt aktiva klartecken till Prides innehåll.

4.2 Hur bör vi se på Prides ideologi och roll i samhället idag?

Stockholm Prides värdegrund säger: "Festivalen ska rymma en glädjefylld frizon för hbtq-personer". Det innehåll man förmedlar medför dock varken välmående eller frizon för dessa personer, utan snarare inslag som för personer i utsatthet in i ännu större fysiska och psykiska problem. Det vilar ett stort ansvar på alla dem som på olika sätt valt att ställa sig bakom detta innehåll.

De organisationer i samhället (Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten etc) som ansvarar för folkhälsan har också som uppgift att uppmärksamma olika grupperns särskilda behov. I dokument som tar upp hbt-gruppen konstateras att den psykiska ohälsan är större än i normalbefolkningen, och förklaringen

till detta antas vara att de är missförstådda och diskriminerade i samhället, andra faktorer diskuteras nästan inte alls. Således blir också lösningarna nästan helt inriktade på att samhället behöver förändras genom att bekämpa "homofobi" och bedriva "normkritik". Användningen av ordet "homofobi" medför dock svårigheter för det offentliga samtalet, och bör undvikas, eftersom det ger intrycket av att beskriva ett patologiskt tillstånd, som i praktiken har fått funktionen av negativt epitet på den som önskar föra en saklig diskussion om frågor som direkt eller indirekt berör frågor om sexuell läggning eller könsidentitet. Ord har betydelse, och de ord en grupp använder om sig själva, sina meningsmotståndare och det samhälle man lever i får stor påverkan på samtalsklimatet.

Det starka fokuset på queerfilosofi inom Pride har också fått genomslag i bredare sammanhang. Queerideologiska strömningar fått ett starkt fäste i flera samhällsinstitutioner, även när det mer handlar om ideologi än om vetenskap och beprövad erfarenhet. Enligt denna queerideologi betraktas kön som relativt, och det gäller att påverka samhället i riktning mot att suddas ut gränserna. Det förutsätts att det ligger i hbt-personers intresse att så sker, en uppfattning som verkar vara anammad både av RFSL och en stor del av samhället. Att utan problematisering förmedla den här typen av queerideologiska föreställningar blir dock förvirrande och kan snarare försvåra konsolideringen av sexuell identitet och könsidentitet hos alla människor, inklusive dem som identifierar sig som hbt.

I den gemensamma värdegrund som har formats i Sverige under generationer ingår att alla människor är inkluderade i samhällsgemenskapen. Homosexualitet måste idag anses vara något helt accepterat i samhället, både som samlevnadsform och i form av enskilda öppet homosexuella personer som uppskattas för sina bidrag till samhällsliv och kultur. Svårare är det för dem med transsexualism. För att bygga ett samhälle med en gemensam grund som samtidigt visar tolerans för olikheter behövs en grundläggande respektfull attityd från alla sidor. Om Pride verkligen skulle ta till vara intressena för människorna inom hbt-gruppen borde de överväga att ändra sitt ensidiga fokus på normkritik utan istället lyfta fram gemensamma värderingar som främjar dessa människors integrering i samhällsgemenskapen.

Metoo-debatten visar hur omedvetna vi människor kan vara om de strukturer och de övergrepp som kan finnas i ett samhälle, i detta fall mot kvinnor även här i världens förment mest jämställda land. På motsvarande sätt finns säkert dolda diskriminerande strukturer mot hbt även bland dem som betraktar sig som fördomsfria och vidsynta. Men det finns även destruktiva och intoleranta strukturer som utvecklats i Priderörelsen, och det är just dessa fram tills nu dolda strukturer, synsätt och propaganda som vi önskar lyfta fram i den här rapporten.

I arbetet med rapporten har flera frågor uppstått: Tar Pride verkligen tillvara de verkliga behoven och intressena bland personer som identifierar sig som hbt? Är RFSL en grupp som i positiv bemärkelse bidrar till integrering i samhället och understödjer gemensamma värderingar? Eller finns det en djupare och i grunden klart destruktiv ideologi och människosyn som förmedlas genom dessa båda rörelser som fått ett så oerhört starkt genomslag i det offentliga Sverige på 2010-talet?

En stor del av det heteronormativa Sverige känner sig inte hemma i att gå i Prideparaden, oavsett hur mycket man stödjer personer i hbt-gruppen, deras rättigheter och integrering i samhällsgemenskapen. Inte desto mindre klistras homofobstämpeln snabbt på dem som uttrycker tveksamhet. Detta är djupt problematiskt, både för en öppen debatt, men i hög grad även för de människor som Pride säger sig värna, men som man i realiteten sviker. Inom hbt-gruppen finns det visserligen personer som känner sig starkt identifierade med Pridekulturen - men också en stor mängd som inte alls känner att det är dem man representerar.

Det är legitimt att ifrågasätta huruvida Pride bidrar till att integrera hbt-personer i samhällsgemenskapen, eller om man i själva verket faktiskt bidrar till splittring genom en normkritik som saknar vetenskapliga belägg, och som i sista hand blir kontraproduktiv också för dem som rörelsen säger sig stödja. I det senare fallet blir hbt-personerna använda som både spjutspetsar och offer i en ideologisk kampanj som inte tar tillvara deras grundläggande intressen. Detta är en utveckling som har fått allvarliga konsekvenser, både för individer men också för samtalsklimatet och folkhälsan som helhet.

5. Slutanalys

I varje samhälle är det viktigt att det finns sammanhållande faktorer som vi alla kan enas kring. Den svenska flaggan är en symbol som står för detta. Den representerar det gemensamma, det som ingen grupp kan lägga beslag på utan som inkluderar alla. Vi känner en samhörighet med vår historia och gläds över svenskar som humanitärt, vetenskapligt eller genom idrottsprestationer har gjort och gör vårt land känt. Vi gläds åt vår frihet och vi uppskattar vår demokrati och att vi är ett land där människovärde och solidaritet är grundvärden som många kan enas kring, värden som vårt kristna kulturarv bidragit till att konsolidera. Trots Sveriges långt gångna sekularisering betyder också vårt kristna kulturarv mycket i folkdjupet. Det visar sig inte minst i att många söker sig till kyrkorna i samband med kriser och katastrofer.

Sådana gemenskapsbildande faktorer gör att ett samhälle inte faller samman. Blir detta skikt för tunt upplever grupper av människor att de inte kan identifiera sig med samhället. I sådana situationer skapas lätt isolerade subkulturer, och en oförsonlig splittring mellan olika grupper.

Det finns också andra nedbrytande krafter som under årtionden har byggts in i vår kultur, nästan utan att vi har märkt det. Till dessa hör en tilltagande narcissism – en ideologi som prioriterar det egna jaget och dess självförverkligande framför den kollektiva gemenskapen. Tillsammans med den starkt normbrytande filosofi som Pride förmedlar har denna ideologi medfört allvarliga problem för både samhälle och individ. Vi ser behovet av en annan väg, som kännetecknas av de positivt laddade begrepp som gemenskap, ansvar, och överlåtelse som är så markant frånvarande i Prideprogrammet.

Kunskap för också med sig ansvar. Med denna rapport har vi tagit fram ett kunskapsunderlag som kan studeras av alla de samhällsinstitutioner som fram tills nu har betraktat Pride som ett enbart positivt inslag i samhället. Vår slutsats utifrån denna kunskapssammanställning är att en sådan hållning är djupt problematisk.

Innehållet i denna rapport bygger på uppenbara fakta. All information har funnits lätt tillgänglig, helt öppen på Stockholm Prides hemsida. Ändå ställer sig hela Sverige under regnbågsflagg, samtidigt som ingen har gjort en saklig, öppen och kritisk granskning av Prides innehåll. Detta är på ett sätt gåtfullt, och troligen symptomatiskt för hur Pride under många år har tillåtit stå för problemformulering i samhället utan att själv behöva granskas.

Tänkbara uppslag för kommande forskning och granskande journalistik är att undersöka hur innehållet i Stockholm Pride har förändrats över tid, samt jämförelser med andra länder och städer. Det kan också behövas fler sakliga granskningar av rörelsens ideologiska grund och uttryck. Andra relevanta spår kan vara att undersöka det genomslag som Pride och RFSL har fått i

samhällsinstitutioner som skola och vård, finansieringen av detta, samt i vilken mån den förmedlade ideologin stämmer med eller avviker från relevanta styrdokument.

Det vilar ett tungt ansvar på statliga och kommunala institutioner som aktivt har stött och fortfarande stöder Pride. Stockholm stad står på Prides hemsida angiven som "Gold partner". Statliga myndigheter som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är "Silver Partners". Det kan allvarligt ifrågasättas om dessa två stora myndigheter verkligen tar sitt ansvar för folkhälsan genom att öppet och aktivt ställa sig bakom Pride, utifrån den information som alla och envar på dessa myndigheter själva haft tillgång till. Bland de mindre "Bronze partners" finns bland annat studieförbund som Sensus. Även här kan den tydliga frågan ställas huruvida de kyrkor och samfund som står bakom Sensus verkligen önskar stödja det samlade innehåll som vi presenterat i denna rapport.

På det politiska planet har tunga företrädare för både rödgröna och alliansfärgade regeringar, samt från nästan samtliga riksdagspartier gått med i Prideveckans största opinionsyttring: Prideparaden. Därmed har dessa politiker också gett sitt direkta eller indirekta stöd till allt det som ingår i Prideveckan. Från 2017 lyfter Stockholm Pride speciellt fram demokrati- och kulturminister Alice Bah Kuhnke som gick med i den parad där Stockholm Pride övertog stafettpinnen som anordnare av EuroPride 2018 samt bolaget Visit Stockholm, som numera har ett "mycket nära samarbete även utanför sommarmånaderna" med Stockholm Pride.⁵³ Inget tyder på att inställningen inom Pride är på väg att ändras i mer folkhälsobefrämjande riktning. I handlingsplanen inför Stockholm Pride 2018 står tvärtom skrivet att satsningen på Kinkykvarteret ska "uppmuntras och vidareutvecklas".⁵⁴

Trycket på organisationer och enskilda att ställa sig under Prides fanor har det senaste decenniet varit mycket hårt. Men det är naturligtvis inte de som *inte* går i Prideparaden som bör avkrävas en motivering av sitt beslut. De spetsiga frågorna bör istället ställas till dem som tagit det aktiva beslutet att sponsra festivalen, medverka i evenemang, gå i paraden eller på andra sätt ställa sig bakom detta djupt destruktiva innehåll som Stockholm Pride själva öppet marknadsför.

53 Stockholm Pride verksamhetsberättelse 2017, <http://www.stockholmpride.org/wp-content/uploads/Verksamhetsbera%CC%88ttelse-Stockholm-Pride-2017-slugiltig-exkl-ekonomi.pdf>

54 Verksamhetsplan för Stockholm Pride 2018 <http://www.stockholmpride.org/wp-content/uploads/Verksamhetsplan-2018.pdf>

Källförteckning

Officiella källor

1. Folkhälsomyndigheten *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner* Rapport 2015 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a55cb89cab14498caf47f2798e8da7af/halsan-halsans-bestamningsfaktorer-transpersoner-15038-webb.pdf>
2. Folkhälsomyndigheten *Psykiska och somatiska besvär bland skolelever* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/psykiska-och-somatiska-besvar-bland-skolelever/>
3. Folkhälsomyndigheten *Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige. UngKAB15 – en studie om kunskap, attityder och beteende bland unga 16–29 år* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/11272529714342b390d40fe3200f48cf/sexualitet-halsa-bland-unga-sverige-01186-2017-1-webb.pdf>
4. Folkhälsomyndigheten, *Folkhälsans utveckling. Årsrapport 2017.* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9de83d1af6ce4a429e833d3c8d7ccf85/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2017-16136-webb2.pdf>
5. Folkhälsomyndigheten, *Narkotikabruk och hälsa (2017)* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/narkotikabruk-och-halsa/>
6. Länsstyrelsen Stockholm *Prostitutionen i Sverige 2014 En omfattningskartläggning* <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/prostitution-kartlaggning-2014.pdf>
7. Nationella Självskadeprojektet, *Rekommendationer för insatser vid självskadebeteende* 2 uppl. 2016 <https://nationellasjalvskadeprojektet.se/wp-content/uploads/2015/12/Rekommendationer-Sj%C3%A4lvskadebeteende-rev-2016.pdf>
8. Socialstyrelsen, *Folkhälsorapport 2009* <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2009/2009-126-71>
9. Socialstyrelsen, *Utvecklingen av diagnosen könsdysfori i Sverige.* Socialstyrelsen faktablad juli 2017 <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20656/2017-7-2.pdf>
10. Socialstyrelsen, *Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna – Till och med 2016* <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-12-29>

11. Statens offentliga utredningar, SOU 2017:92 *Transpersoner i Sverige* http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2017/11/SOU-2017_92_webb2.pdf
12. Ungdomsstyrelsen *Hon, hen, han. En analys av hälsosituationen för unga HBT-personer* Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/hon-hen-han.pdf
13. Ungdomsstyrelsen *Om unga hbtq-personers hälsa* Rapport 2012 https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/hbtq-halsa.pdf

Forskningsrapporter

14. Gothenburg Research Institute *Proud to Be Pride: A Discourse Analysis of the Presentation of Diversity on City Websites* Nanna Gillberg & Petra Adolfsson GRI-rapport 2014:2 https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/35389/1/gupea_2077_35389_1.pdf
15. Larsdotter, Suzanne; Jonsson, Jonas; Gäredal, Mina *Osynliga synliga aktörer - Hbt-personer med erfarenhet av att sälja och/eller köpa sexuella tjänster* RFSL 2011 <https://alfresco.rfsl.se/share/s/40M0ziL6TcOP-iE-CiQTVWg>

Böcker och bokkapitel

16. Wennerhag, Magnus (2017) "Pride anländer till Sverige: En resa i två etapper." I Filip Wijkström, Marta Reuter & Abbas Emami (red.), *Civilsamhället i det transnationella rummet* (pp. 35-61). Stockholm: European Civil Society Press <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1076912/FULLTEXT01.pdf>
17. Åkerman, Sofia *För att överleva – om självskadebeteende*, Natur och Kultur, 2009

Tidskrifts- och tidningsartiklar

18. Brevinge, Nina "Fler killar än tjejer säljer sex" *Göteborgs-Posten* 30/6 2013 <http://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/fler-killar-%C3%A4n-tjejer-s%C3%A4ljer-sex-1.567575>
19. Esfahani, Farhad Mazi & Månehall, Peter "Dessvärre var det en fantastisk upplevelse, och sedan dess har jag inte kunnat ha sex utan droger." *Sydsvenskan* 3/8 2017 <https://www.sydsvenskan.se/2017-08-03/dessvarre-var-det-en-fantastisk-upplevelse-och-sedan-dess-har-jag-inte-kunnat-ha-sex-utan-droger>
20. Frisé, Louise; Söder, Olle; Rydelius, Per-Anders "Kraftig ökning av könsdysfori bland barn och unga" *Läkartidningen* 2017:114:EFMY <http://www.lakartidningen.se/Klinik-och-vetenskap/Klinisk-over-sikt/2017/02/Kraftig-okning-av-konsdysfori-bland-barn-och-unga/>

21. Hemstad, Tomas "Samtala mer – döm mindre" *Ottar* 3/2017 <https://www.ottar.se/artiklar/samtala-mer-d-m-mindre>
22. Molander, Koko "Genusforskare följer i svenska priderörelsens spår" *Landets Fria* 6/2 2016 <http://www.landetsfria.se/artikel/121679>
23. Peterson, Abby; Wahlström, Mattias; Wennerhag, Magnus "‘Normalized’ Pride? Pride parade participants in six European countries" *Sexualities* August 2017 <https://doi.org/10.1177/1363460717715032>
24. Strudwick, Patrick "Inside the dark, dangerous world of chemsex" *Buzzfeed* 3/12 2016 https://www.buzzfeed.com/patrickstrudwick/inside-the-dark-dangerous-world-of-chemsex?utm_term=.lo08ddvy-qP#.fryZGGxLj8
25. Swanson, Ana "How the rainbow became the symbol of gay pride" *The Independent* 30/6 2015 <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/how-the-rainbow-became-the-symbol-of-gay-pride-10356350.html>
26. Åström, Veronika "Sex och droger - en livsfarlig kombo" *Västerbottenkuriren* 7/2 2013 <https://www.vk.se/795760/sex-och-droger-en-livs-farlig-kombo>

Övriga medieinslag

27. *Polisen kritiserar RFSL:s sexköpsguide* Sveriges Radio P3 3/9 2014 <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1646&artikel=5953953>

Internetkällor

28. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Fakta* <http://www.can.se/Fakta/>
29. RFSL *Utsattheten för sexualbrott stor bland hbt-ungdomar*, pressmeddelande 2/12 2009 <http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/utsattheten-foer-sexualbrott-stor-bland-hbt-ungdomar-348678>
30. RFSL *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*, SOU 2010:49, remissvar https://www.rfsl.se/wp-content/uploads/2015/11/ry_101025_kop_av_sexuell_tjanst.pdf
31. Socialstyrelsen, *Kraftig ökning av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna*, pressmeddelande 13/12 2017 <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2017/kraftigokningavpsykiskohalsahosbarnochungavuxna>
32. Stockholm Prides officiella webbplats www.stockholmpride.org
33. World Health Organisation (WHO). *Sexual health* (2016) http://www.who.int/topics/sexual_health/en/

Appendix: Sammanställning av kategorisering och den kvantitativa undersökningen

Sökord	Relevanta träffar	Positiva	Neutrala	Negativa
Positivt laddade begrepp				
Ansvar	2		2	
Norm	38		14	24
Relation	18	2	9	7
Moral	4			4
Fostran	2		1	1
Mänskliga rättigheter	4		4	
Människovärde	0			

Förhållandet ljus/mörker

Ljus	0			
Mörker	4	2	2	

Förhållandet kärlek/sex

Kärlek	33	15	8	8
Sex	64	42	20	2

Begrepp med fokus på individ/gemenskap

Njut*	10	1	9	
Ego*	1	1		
Anarki	7	7		
Gemenskap	6	1	5	
Ömsesidig	3	1	2	
Överlåt*	0			

Negativt laddade begrepp

Sökord	Relevanta träffar	Bejakande	Konstaterande	Lösningsorienterade
Ohälsa	8		6	2
Dominans	10	10		
Bdsm	21	20	1	
Våld	10	2	6	2
Droger	3	3		
Smärta	2	2		
Pervers	2	2		
Prostitution	Flertal	Samtliga		

Källa: stockholmpride.org